

การท่องเที่ยวโดย

ชุมชนอีสานใต้

South Isan CBT Tourism Fest 2018

ภายใต้โครงการบูรณาการสร้างรายได้

จากการท่องเที่ยวและบริการ

เรื่องที่ 4

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

โครงการที่ 1 โครงการบริการวิชาการที่ตอบสนองความต้องการของสังคม ภายใต้กิจกรรมที่ 10 “การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามอัตลักษณ์ของเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ร่วมสมัยสู่ความยั่งยืน อย่างน้อย 10 ชุมชน” รายงานการวิจัย “การพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะในเขตอารยธรรมอีสานใต้ ด้วยวิธีการฝึกอบรมแบบผสมผสานตามแนวคิดชุมชนเป็นฐาน”

นักวิจัย

อาจารย์นิรวิทย์ เพ็ชรราชกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐฉานี ทองดี

อาจารย์นพดล เพิ่มสมบูรณ์

อาจารย์ชวัลอุบลรา ภูมิศิริไพบุลย์

ที่มาและความสำคัญของโครงการ

การสร้างความยั่งยืนในการท่องเที่ยวสามารถใช้ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมภายในประเทศ ล้วนแต่เป็นจุดเด่นที่ทำให้ภาครัฐได้เข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยงบประมาณจำนวนมาก พร้อมทั้งใช้กลวิธีที่หลากหลายที่จะดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวให้มาเที่ยว และมีการพัฒนาให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism : CBT) ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วในสองทศวรรษที่ผ่านมาและคาดว่าจะเป็นการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ทั้งนี้เพราะเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันกันระหว่างบุคคลกับชุมชนโดยสมาชิกในชุมชน ได้ร่วมมือกันและตั้งเป้าหมายในการพัฒนาร่วมกันเพื่อดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และทุนมนุษย์ในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้และอนุรักษ์ไว้ซึ่งคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ยั่งยืนนั้นเป็นกระบวนการทางสังคม และเป็นกระบวนการในการพัฒนาชุมชนลักษณะหนึ่งโดยใช้ “การท่องเที่ยว” เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและสภาพแวดล้อม ดังนั้น การดำเนินการวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนา “ทรัพยากรมนุษย์” ซึ่งจะเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป้าหมายสุดท้ายของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ ในส่วนรายได้จากการท่องเที่ยว ให้เน้นการกระจายประโยชน์อย่างเท่าเทียม มีการสร้างกองทุนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภายในชุมชนภายใต้ฐานคิดที่ว่า รายได้เป็นเป้าหมายรอง ส่วนเป้าหมายหลักคือ การดูแลทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม และเป้าหมายด้านเศรษฐกิจหรือการกระจายรายได้เข้ามาสู่ชุมชนจะเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงให้เกิดการยกระดับและพัฒนาขีดความสามารถของการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างมีคุณภาพยิ่งขึ้น

เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ เป็นหนึ่งในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีพื้นที่ครอบคลุมจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ศักยภาพการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย ทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และสิ่งปลูกสร้างทันสมัยซึ่งมีความโดดเด่นและมีอัตลักษณ์เฉพาะ รวมถึงชุมชนการท่องเที่ยวภายในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ที่มีการดำเนินงานและพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง แต่ด้วยศักยภาพและบริบทเชิงพื้นที่ที่แตกต่างกันทำให้กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับการท่องเที่ยว โดยชุมชนภายในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ขาดความเข้มแข็งที่เป็นระบบและต่อเนื่อง ในมิติการบริหารจัดการชุมชน การท่องเที่ยว การตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชน

ด้วยเหตุนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จึงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามอัตลักษณ์ของเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ร่วมสมัยสู่ความยั่งยืนอย่างน้อย 10 ชุมชน เพื่อเป็นการตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาล และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 การสร้างรายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจ พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนตามแนวทางพระราชดำริหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (พ.ศ. 2559 - 2563) อันส่งผลต่อประสิทธิภาพของการท่องเที่ยวในระยะยาวสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้สืบไป

South Isan CBT Tourism Fest 2018

ภายใต้โครงการบูรณาการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการ

การท่องเที่ยวโดย

ชุมชนอีสานใต้

South Isan CBT Tourism Fest 2018

ภายใต้โครงการบูรณาการสร้างรายได้

จากการท่องเที่ยวและบริการ

เรื่องที่ 4

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

โครงการที่ 1 โครงการบริการวิชาการที่ตอบสนองความต้องการของสังคม ภายใต้กิจกรรมที่ 10 “การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามอัตลักษณ์ของเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ร่วมสมัยสู่ความยั่งยืน อย่างน้อย 10 ชุมชน”
รายงานการวิจัย “การพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะในเขตอารยธรรมอีสานใต้ ด้วยวิธีการฝึกอบรมแบบผสมผสานตามแนวคิดชุมชนเป็นฐาน”

นักวิจัย

อาจารย์นิรวิทย์ เพียรราษฎร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐฉิณี ทองดี
อาจารย์นพดล เพิ่มสมบูรณ์
อาจารย์ขวัญอุบลรา ภูมิศิริไพบุลย์

“คนสร้างบ้าน..อีสานใต้” คืออะไร

การพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะในเขตอารยธรรมอีสานใต้ด้วยวิธีการฝึกอบรมแบบผสมผสานตามแนวคิดชุมชนเป็นฐาน “คนสร้างบ้าน..อีสานใต้” เป็นแนวคิดที่ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของบุคลากรชุมชนการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ ให้สามารถดำรงอยู่อย่างภาคภูมิพร้อมด้วยศักยภาพที่จะพัฒนากล้าฐานบ้านเกิดให้หยั่งยืนตามวิถีภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของตน โดยมีการกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานกับวิทยาการเทคโนโลยีเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันและเปี่ยมด้วยพลังใน การขับเคลื่อนชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การฝึกอบรมแบบผสมผสาน คืออะไร

รูปแบบการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตอารยธรรมอีสานใต้ด้วยวิธีการฝึกอบรมแบบผสมผสานตามแนวคิดชุมชนเป็นฐานนั้นเป็นกระบวนการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ของบุคลากรที่มีส่วนได้เสียในชุมชนการท่องเที่ยว ได้แก่ บ้าน วัด หรือ โรงเรียน รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพให้มีความเจริญ และยั่งยืนได้ โดยได้แบ่งกระบวนการพัฒนาออกเป็น 3 ระยะ 45 ชั่วโมง ได้แก่

การอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบผสมผสานในระยะที่ 1 นั้นเป็นการปฐมนิเทศกระบวนการเรียนรู้ โดยชุมชนที่สนใจร่วมพัฒนาได้ส่งตัวแทนของชุมชนเข้ามาปฐมนิเทศ และทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ผ่านระบบเครือข่าย (Website) คนสร้างบ้านอีสานใต้ร่วมกัน เป็นระยะเวลา 2 วัน 1 คืน ก่อนกลับไปขยายผล และเรียนรู้ร่วมกันเพื่อจะสามารถพัฒนา กิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนด้วยตนเอง

การอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบผสมผสานด้วยระบบการจัดการเรียนรู้ผ่านเครื่อข่ายนั้นจัดอยู่ในกระบวนการพัฒนา ระยะที่ 2 (ขั้นเรียนรู้) ที่สามารถเสริมโอกาสให้บุคลากรของชุมชนการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้สามารถเรียนรู้เพิ่มเติมได้ทุกที่และทุกเวลา (all anywhere and anytime) โดยผสมผสานทั้งทักษะทางเทคโนโลยีให้ผู้อบรมได้เข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้จากแหล่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับเนื้อหา รวมถึงมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อบรมกับผู้อื่นสามารถอภิปราย

แสดงข้อคิดเห็นได้อย่างอิสระและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้สำหรับผู้เข้าอบรมได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุที่เป็นสิ่งที่มีผู้เข้าอบรมสนใจใฝ่ศึกษาและมีเป้าหมายการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อนำไปต่อยอดสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เหมาะสมบริบทของตนเพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างสมบูรณ์

การอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบผสมผสาน ในระยะที่ 3 เป็นการประเมินผล การเรียนรู้ และกิจกรรมการพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยวโดยที่ชุมชนจะนำองค์ความรู้ ทักษะ และความสามารถพัฒนาที่ได้เรียนรู้ร่วมกันตลอดระยะเวลาพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมนั้นด้วยตนเอง อาทิ การจัดประชุมวางแผนการบริหารจัดการชุมชนการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ชุมชนการท่องเที่ยว และการต่อยอดและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของชุมชนทางการท่องเที่ยวโดยใช้อัตลักษณ์เฉพาะของชุมชน

คนสร้างบ้านอีสานใต้ จึงเป็นรูปแบบและกระบวนการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชนให้มีความรู้ ทักษะ และความคิดต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการเตรียมชุมชนให้มีความพร้อม มีการวางแผนเพื่อพร้อมรับการท่องเที่ยวที่จะเข้ามาในชุมชนได้อย่างมีศักยภาพ ผ่านการการแต่งชุมชนให้พร้อมรับการท่องเที่ยวในฐานะเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้า โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนของตนเองนั้นเป็นที่รู้จักในวงกว้างผ่านการประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัยต่อพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน รวมถึงเสริมคุณค่าของกิจกรรมและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามอัตลักษณ์เฉพาะของตนเอง และรักษาให้การท่องเที่ยวที่อยู่นั้นอยู่กับชุมชนโดยเดินเคียงข้างกันอย่างสมบูรณ์และยั่งยืน

South Isan CBT Tourism Fest 2018

ภายใต้โครงการบูรณาการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการ